

Regeringens proposition 1990/91:4

ANKOM
1990 -10- 04

Norrb. l. jäkvt.för.

om ändring i rennäringslagen (1971:437),
m. m.

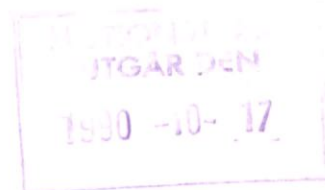
Prop.
1990/91:4

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 21 juni 1990.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Mats Hellström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett flertal ändringar i rennäringslagen (1971:437).

Lagens inledande bestämmelser ändras så att de som omfattas av lagen

rätten är e

urminnes l

skall bara l

något av d

På åretrunt

renskötsel

När högs

andra intre

minska ant

upprätta re

ningen ske

renskötsel i

byn att dri

utnyttjas er

Väglagen

ändras så :

fastighet.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1991.

*Riksdagen avslög
propositionen*

mare föreskrifter om detta och om skyldigheten att lämna ytterligare uppgifter till företagsregistret. Ett bemyndigande att meddela sådana föreskrifter bör tas in i rennäringslagen. Jag har i avsnitt 3.7 föreslagit att en sameby skall kunna föreläggas vid vite att upprätta renlängd och att överlämna kopia av den till myndigheten.

3.11 Upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Min bedömning: Nuvarande system för upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bibehålls. Upplåtelse av sådan rätt bör emellertid kunna ske i betydligt större omfattning än hittills.

De personer som lever i utpräglad glesbygd bör få företrädesrätt till jakt- och fiskeupplåtelser. Upplåtelseerna bör i övrigt ske så att de främjar service och sysselsättning i glesbygd.

Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsens förslag, såvitt avser efter vilka riktlinjer upplåtelseerna bör ske, överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Lantbruksstyrelsens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Medlem i sameby har enligt 25 § rennäringslagen rätt att jaga och fiska på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna, när renskötsel är tillåten där. Jakten och fisket får ske även till avsalu. Medlem i sameby har enligt paragrafens andra stycke dessutom rätt att jaga och fiska för husbehov när han tillfälligt uppehåller sig inom annan samebys betesområde om han vistas där med anledning av renarnas skötsel. På sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får enligt 32 § nyttjanderätt upplåtas om det kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln. Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske krävs dessutom att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i samebymedlemmarnas rätt till jakt och fiske. Lantbruksnämnden beslutar enligt 1 § rennäringsförordningen (1971:438) om dessa upplåtelser i sin rennäringsdelegation. Nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen samt på privatägd mark ovanför odlingsgränsen gäller inte de angivna bestämmelserna för nyttjanderättsupplåtelser.

Inkomsterna av jakt och fiske är för många samebymedlemmar viktiga. Inkomsterna av upplåtelseerna på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen fördelas mellan samebyn och samefonden. Upplåtelseavgifterna utgör en viktig inkomstkälla för åtskilliga samebyar. Jakt och fiske på egen mark eller efter upplåtelse av lantbruksnämnden utgör även för många andra som är bosatta inom området ett viktigt bidrag till deras försörjning.

I prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. betonar föredragande statsrådet

den stora betydelse jakten och viltvården har som rekreativskälla. Det är därför önskvärt att möjligheterna till jaktutövning tas till vara. Föredraganden konstaterar att ytterligare upplåtelser av jakt kan ske genom att nya jägare tas in i etablerade jaktlag eller genom att jakt erbjuds i form av korttidsupplåtelser. Som exempel på marker för ytterligare upplåtelser anges i propositionen de stora arealer där enbart älgjakt bedrivs. Jag vill mot den bakgrunden ta upp ett förslag från Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Svenska jägareförbundet till ny policy och organisation för småviltjakten på statens mark inom renskötselområdet.

Förslaget innebär att all statens mark ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skall vara öppen för jakt efter småvilt. Jägarna föreslås indelade i tre kategorier. De som är bosatta inom en kommun i dessa områden skall ha rätt att lösa ett årsjaktkort som innebär rätt till jakt efter småvilt på all statlig mark inom den del av kommunen som är belägen ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen. Övriga svenska medborgare skall efter ansökan hos länsstyrelsen kunna lösa ett dag- eller veckokort som gäller inom vissa delar av denna statliga mark. För utländska medborgare föreslås slutligen att det nuvarande systemet med upplåtelser består.

Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet anför att syftet med förslaget är att ge ett större antal jägare tillgång till småviltjakt i fjäll- och fjällnära områden. Enligt de båda organisationerna är småviltjakten inom dessa områden i Sverige, jämfört med liknande områden i våra grannländer, kraftigt underutnyttjad. I ett läge där efterfrågan och behovet av rekreation och naturupplevelser i form av jakt är i ökande, kan det därför inte vara riktigt att så dåligt utnyttja den jaktliga resurs som dessa statligt ägda marker har att erbjuda. Ett ökat jakttryck inom dessa områden kommer enligt förslaget inte att medföra några negativa konsekvenser för viltstammarna. Avskjutningen av ripa i Norge är uthålligt ca tio gånger större än i Sverige trots att ripjaktarealen är mindre. Den föreslagna nyordningen kommer enligt organisationerna inte att innebära något intrång eller någon inskränkning i den jaktutövningsrätt som tillkommer samebysmedlem enligt 25 § rennäringslagen. Med stöd av såväl norska och finska som svenska erfarenheter kan också fastläggas att det inte finns någon risk för att den föreslagna nyordningen skulle utgöra någon avsevärd olägenhet för renskötseln.

Förslaget har remissbehandlats. De flesta remissinstanserna anför att viltreproduktionen är betydligt större än uttaget och att jakten är av mycket stor betydelse för glesbygdsbefolkningen och för sysselsättningen i berörda kommuner. Samtliga tillstyrker också en utökad jakt. Instanserna påpekar emellertid också risken för störningar och olägenheter av olika slag för renskötseln.

Själv gör jag följande bedömning. Småviltjakten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är en dåligt utnyttjad resurs. Möjligheterna att öka jakttrycket begränsas emellertid av de nyss nämnda bestämmelserna i rennäringslagen. Enligt min uppfattning har LRF och Jägareförbundet i sitt förslag inte i tillräcklig utsträckning beaktat den i renskötselrätten ingående jakträtten för samebysmedlemmarna. Ett främjande av jaktintresset får således enligt min mening inte leda till att andra viktiga intressen

påverkas negativt. Jag kan därför inte biträda LRF:s och Jägareförbundets förslag. Däremot anser jag att upplåtelse av bl. a. rätt till jakt bör kunna ske i betydligt större omfattning än hittills utan att renskötselintresset träds för när. Lantbruksnämnderna har vanligen en mycket god kännedom om hur renskötseln bedrivs inom det område där upplåtelse önskas. Det bör därför vara möjligt att, eventuellt efter inskränkningar av det område eller den tid ansökningen avser, i betydligt större grad än hittills upplåta rätt till jakt.

De områden som upplåts till jakt och fiske anges i lantbruksstyrelsens rapport ha varit i stort sett desamma under lång tid. Genom en större flexibilitet och anpassning till renskötselns skiftande förhållanden bör möjligheter finnas till betydligt utökade upplåtelser. Detta kan ske genom att korttidsupplåtelser för jakt lämnas inom särskilt avsatta större eller mindre områden och upplåtelseiden anpassas efter bl. a. renskötselns förutsättningar.

Förutsättningarna för att öka upplåtelseerna är enligt rapporten störst i fråga om upplåtelser för sportfiske under vinterhalvåret och korttidsupplåtelser för småviltjakt, särskilt jakt på ripa. Även om nyttjanderättsupplåtelser i framtiden i viss ökad omfattning sker genom utarrenderingar till jakt- och fiskeorganisationer, turistorganisationer eller samebyar för underupplåtelser kommer ändå merparten av upplåtelseerna att ske genom lantbruksnämnden, som ju har att svara för de övergripande avvägningarna gentemot rennäringsintressena. Jag anser det vara en lämplig ordning att handläggningen av upplåtelseerna ligger kvar hos rennäringsenheten och rennäringsdelegationen, varigenom man även säkerställer ett samiskt inflytande i beslutsprocessen.

För egen del vill jag anföra följande vad gäller frågan om till vem jakt- och fiskeupplåtelse skall ske.

Samhällsutvecklingen har medfört att behovet av tillgång till jakt och fiske för befolkningens försörjning är mindre än tidigare. Jakt och fiske har nu sitt största värde som rekreation och som en av förutsättningarna för utveckling av en sysselsättningskapande turism.

Det finns emellertid en mindre grupp personer som i större eller mindre omfattning är beroende av jakt och fiske för sin försörjning. Det gäller t. ex. fiskesamer och fjällägenhetsarrendatorer samt sådana personer som bor i väglöst land eller som behållit en livsföring utan större påverkan av utvecklingen i samhället. Det är i första hand dessa personer som bör ges företräde till upplåtelser. Enligt 34 § rennäringslagen skall avgift utgå för upplåtelseerna om det inte finns särskilda skäl för avgiftsfrihet. I förarbetena till lagen (prop. 1971:51) anges som exempel på fall när det kan vara befogat med avgiftsfrihet att upplåtelsen sker till en fiskesame som är beroende av fisket för sin försörjning. För den kategori personer det nu är fråga om bör, om upplåtelse inte skall ske avgiftsfritt, avgiften ofta kunna sättas lägre än vad som gäller vid upplåtelse till andra.

Det är enligt lantbruksstyrelsens rapport svårt att avgränsa denna grupp med entydiga kriterier. Avgränsningen bör emellertid grundas på ålder, inkomst, bostadsort, tillgång till egna jaktmarker och fiskevatten m. m. En generell beskrivning kan medföra att gruppen endera blir för liten eller

vidgas på ett inte önskvärt sätt. Möjlighet måste ges till en flexibel bedömning fri från krav på vissa rättigheter med hänvisning till personliga förhållanden som bostadsort m. m. Den grupp det är fråga om torde inte omfatta något större antal personer inom renskötseområdet.

De personer som skall kunna få företrädesrätt till upplåtelse av rätt till jakt och fiske, i den mån det är förenligt med andra övergripande mål, föreslås i rapporten definierade som utpräglad glesbygdsbefolkning boende i området ovanför odlingsgränsen eller på eller i anslutning till renbetesfjällen. Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning att denna personkategori i första hand skall ha tillgång till upplåtelser av rätt till jakt och fiske på statens mark.

Statsmakterna har i olika sammanhang uttryckt det angelägna i att det ges ökade möjligheter till jakt och fiske som rekreation för breda befolkningsgrupper. Sedan den utpräglade glesbygdsbefolkningens behov tillgodosetts ankommer det på lantbruksnämnderna att undersöka möjligheterna till vidare upplåtelser till övriga Ortsbor och andra. Vid upplåtelser bör särskilt beaktas möjligheterna att inom ramen för renskötselns intressen främja service och sysselsättning i glesbygd.

Övriga Ortsbor bör kunna ges upplåtelser med i huvudsak samma villkor och avgift som personer bosatta utanför området och turister. De bör dock ha företräde framför andra om begränsningar måste göras, t. ex. i antalet upplåtelser.

Förhållandena är emellertid olika i de tre berördaläna vad gäller boende- och markägarstruktur. Upplåtelser till Ortsbor har därför kommit att få olika omfattning och inriktning beroende av de krav och resurser som förelegat. I Norrbottens län har en väsentlig del av Ortsbefolkningens behov av jakt- och fiskemöjligheter tillgodosetts genom utarrenderingar till föreningar i tätorterna. I Västerbottens län förekommer i stort sett endast personliga upplåtelser till Ortsbor. I Jämtlands län har efterfrågan från Ortsbefolkningen varit relativt liten, då det i fjällområdet finns stora privata mark- och vattenområden.

En möjlighet att öka tillgången till jakt och fiske på statens mark inom renskötseområdet är att exempelvis renägarna förmedlar upplåtelser. Sådana underupplåtelser innebär att lantbruksnämnden ger tillstånd till någon att inom ett visst område upplåta jakt eller fiske till allmänheten i stället för att upplåtelsen sker direkt av lantbruksnämnden. Upplåtelsen utgår således ur lantbruksnämndens samlade utbud och undandras lantbruksnämndens möjlighet till direkt styrning av verksamheten.

Enligt 9 § rennäringslagen får en sameby inte bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötse. Lagen hindrar dock inte att enskilda bymedlemmar eller en grupp av bymedlemmar ägnar sig åt annan ekonomisk verksamhet. Genom att samebymedlemmarna i dessa fall svarar för jaktupplåtelse, t. ex. när det gäller ripjakt, kan verksamheten styras med hänsyn till renskötse. Det ger också möjlighet till ett större utbud, vilket bl. a. kan ge Ortsbor fler tillfällen till jakt.

Det pågår försök med upplåtelser av rätt till jakt och fiske i samebymedlemmarnas regi inom renskötseområdet. Dessa upplåtelser skapar en angelägen ökning av sysselsättningen för samebymedlemmarna och för andra

som inte får plats i renskötseln eller som av andra skäl behöver tillskott till sin försörjning genom annan verksamhet. Verksamhet i anslutning till upplåtelser av jakt och fiske är en naturlig utveckling. Det är inte själva upplåtelsen som sådan utan den efterfrågan av service av olika slag som upplåtelsen genererar som skall skapa möjligheter till ökad sysselsättning i samebyarna. Det kan ske genom kringverksamhet som kan bedrivas individuellt eller av grupper av bymedlemmar. Underupplåtelser behöver självfallet inte ske enbart genom en sammanslutning av samebymedlemmar. Det bör även kunna ske av fjällägenhetsarrendatorer, turistföretag, stugbyar, hotell eller lokala fiskevårdsföreningar.

Bortsett från de fall då en underupplåtelse medför bättre styrning av jakten så att störningen för renskötseln minskar bör sådana upplåtelser förekomma endast då större samordningsfördelar eller andra angelägna effekter kan uppnås. Det kan vara fråga om att samordna den verksamhet som upplåtelseerna innebär med exempelvis fiskevård eller andra åtgärder som bevakning och renhållning. Dessutom bör krav ställas på att den som fått lantbruksnämndens tillstånd till underupplåtelser tillför verksamheten något som av avnämaren upplevs som ett mervärde och som skapar arbetstillfällen för den lokala befolkningen. Det kan vara fråga om information, guidning, uthyrning av båtar och stugor samt transporter.

Jag avser att återkomma till regeringen med förslag till de ändringar i rennäringsförordningen som föranleds av vad jag nu har anfört om upplåtelseerna inom renskötselområdet.

3.12 Åtgärder för att förbättra vilt- och fiskevården

Mitt förslag: En sameby skall kunna undanta visst område från medlemmarnas användning för jakt eller fiske om det behövs av hänsyn till vilt- eller fiskevården eller av annat särskilt skäl.

Lantbruksstyrelsens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran.

Skälen för mitt förslag: För att jakten och fisket på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen skall ge en optimal avkastning krävs en effektiv vilt- och fiskevård.

Viltvården har nyligen behandlats i prop. 1986/87:58 om jaktlag, m. m. och kräver enligt min mening inga ytterligare överväganden. I fråga om fiskevården vill jag anföra följande. Även när det gäller statens vatten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är möjligheten att bedriva en effektiv fiskevård starkt beroende av ett direkt bestämmande över fiskerättsupplåtelseerna. Grunden för fiskevården måste vara att så långt det är möjligt anpassa fisket till de biologiska förhållandena. Detta sker genom reglering av fisket beträffande total beskattning av fiskebestånden, beskattningens inriktning på fiskarter och årsklasser och fredande av fiskens lek och uppväxt. Därtill kommer åtgärder för att förbättra fiskens livsmiljö, s. k. biotopförbättrande åtgärder. Dessa kan bestå i undanröjan-